

SİĞİNMA HAKKININ KORUNMASI

Arş. Gör. Tacettin ÇALIK*

PROTECTION OF RIGHT OF ASYLUM

ÖZET

Eski çağlardan günümüze kadar, milyonlarca insan çeşitli nedenlerle yerinden edilmiş ve başka kabilelere, başka gruplara, başka devletlere sığınmak zorunda kalmışlardır. Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısına kadar, uluslararası toplum bilincinin tam olarak oluşmamış olması ve devletlerin kendi vatandaşları üzerindeki egemenlik yetkilerinden dolayı, insanların kendi devletlerinde gördükleri zulümlerden kaçıyor olması, uluslararası alanda korunmaya değer görülmemiştir. 2. Dünya Savaşı sonrasında, oluşan yeni uluslararası toplum düzeni ile, artık bireyler de uluslararası toplumun koruma alanına girmeye başlamıştır. Özellikle savaş yüzünden yerlerinden edilen ve herhangi bir korumaya sahip olmayan gerçek kişilerin durumu uluslararası toplumda rahatsızlık uyandırmış, bu yüzden bu kişilerin korunması adına yeni çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Öncelikle, Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile bireylerin hareket serbestileri ve başka bir devlete sığınma durumları hak temeline oturtulmuştur. Daha sonra 1951 Mülteci

* Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Hukuk Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi

Sözleşmesi'nin kabulüyle, "mülteci" kavramı tanımlanmıştır. Ayrıca, bu Sözleşmede, mültecilerin korunması bakımından temel ilkeler ve mültecilerin uluslararası alanda sahip oldukları haklar düzenlenmiştir.

ANAHTAR KELİMELER: *Mülteci, sığınma hakkı, sığınma hakkının korunması, 1951 Mülteci Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği.*

ABSTRACT

From ancient ages up to now, millions of people was displaced with various causes. Especially, until the second part of the 20th century, people were escaping from their country due to the persecutions practiced by their states, but because of states' sovereign authority on their citizens and none of the awareness of international community, this situation was not seen worth as preserving in the international arena. After 2nd World War, with new international community order, the individuals has no longer started to enter under the protection of international community. Particularly, the state of individuals who have been displaced because of war and have been none of protection, has aroused discomfort in international community. Thus it has started to conduct new studies for protection of individuals. At first, with the Universal Declaration of Human Rights adopted by United Nations, the freedom of movement of individuals and the state of individuals seeking asylum in other countries, is based on a merit basis. After that, with adoption of 1951 Refugee Convention, the term of "refugee" has been formed. Furthermore, in this Convention, the basis principles regarding protection o refugees and the rights of refugees in international area have been regulated.

KEYWORDS: *Refugee, Right of Asylum, Protection of Right Of Asylum, 1951 Refugee Convention, United Nations High Commissioner for Refugees.*

I. GENEL OLARAK

Uluslararası hukukun esas süjesi devletler olmakla birlikte, tarihi süreçte yaşanan gelişmeler yeni uluslararası hukuk kişilikleri oluşmasını sağlamıştır. Uluslararası ve ulus üstü örgütlerden oluşan bu kişilik

türlerinin en önemlileridir. Bireylerinse uluslararası hukukun süjesi olup olmadığı tartışması, Avrupa'da ilk olarak Nazilerin baskıları sonucunda Almanya'dan kaçan siyasi mülteciler konusunda ortaya çıkmıştır. Gerçek kişilerin uluslararası hukukun süjesi olarak kabul edilip edilmeyeceği üzerine tam bir uzlaşma olmamakla birlikte, artık bireylerin ve halk topluluklarının da belli şartlar altında, uluslararası hukukun bir süjesi olabileceği ve taraf ehliyetine sahip olabileceği kabul edilmektedir¹. Bu kabulün oluşmasında uluslararası yapılageliş kurallarının ve devletler arasında yapılan sözleşmelerde gerçek kişilere yapılan atıfların büyük etkisi vardır².

Uluslararası hukukun temel amacının, insan haklarını korumak olduğu bir gerçektir. Özellikle, savaş zamanlarında yaşanacak insan hakları ihlallerine karşı, belli insan topluluklarının korunması önem kazanmaktadır³. Bu konuda devletler, aralarında yaptıkları anlaşmalarda, bazı kişi gruplarını korumaya yönelik düzenlemeler öngörerek, gerçek kişilerin uluslararası hukuk süjesi olabileceğini dolaylı olarak kabul etmişlerdir. Bu grupların en önemlilerini azınlıklar, mülteciler/sığınmacılar ve uyruksuzlar oluşturmaktadır⁴. Bu çalışmada öncelikle, konu ile ilgili olarak mülteciler/sığınmacılar konusu ele alınacak ve daha sonra, sığınma hakkının korunması konusu üzerinde durulacaktır.

Mülteci ya da sığınmacı kavramı ile ilgili olarak ulusal ve uluslararası alanda çok farklı tanım ve anlamlar mevcuttur. Kimi tanımlarda mülteci ve sığınmacı kavramları aynı anlamda kullanılmaktayken, kimi tanımlarda iki kelimeye farklı anlamlar ve farklı statüler yüklenmektedir.

¹ DOĞAN İlyas, Devletler Hukuku, Ankara 2008, s. 59.

² ACER Yücel/KAYA İbrahim, Uluslararası Hukuk, Ankara 2013, s. 112.

³ BOZKURT Enver/ KÜTÜKÇÜ Mehmet Akif/ POYRAZ Yasin, Devletler Hukuku, 7. Baskı, Ankara 2012, s. 168.

⁴ PAZARCI Hüseyin, Uluslararası Hukuk Dersleri, 2. Kitap, 8. Bası, Ankara 2005, s. 196.

Öncelikle, 1947 yılında, Avrupa'daki mültecilerle ilgili olarak, 3 yıl süreliğine kurulan Uluslararası Mülteci Örgütü'nün⁵, anayasasında yaptığı mülteci tanımına göre mülteci, esasında ırk, tabiiyet, politik düşünde ve dini inançlarından dolayı zulme uğrayan ya da tabiiyetinde bulunduğu ülke tarafından korunma imkanı bulunmayan kişilerdir⁶.

Mültecilerin korunması konusunda temel belge sayılan Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne göre, mülteci "ırkı, dini, milliyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulüm göreceği konusunda haklı bir korku taşıyan ve bu yüzden ülkesinden ayrılan ve korkusu nedeniyle geri dönemeyen veya dönmek istemeyen kişi; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen kişi" şeklinde tanımlanmıştır⁷.

1969 tarihli Afrika'daki Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Düzenleyen Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi'nde⁸ ise mülteci "ırk, din,

⁵ "1947 yılı temmuz ayında 3 yıllık görev süresi ile geçici nitelikteki Uluslararası Mülteci Örgütü (UMÖ) kurulmuştur. Görev alanına sadece Avrupalı mülteciler girmekle birlikte mülteci sorununun her safhası ile ilgilenen ilk uluslararası örgüt olması nedeniyle UMÖ, mülteci sorununun çözümünde özel bir yere sahiptir. UMÖ'nun görev süresi başlangıçta 3 yıl olarak tespit edilmiş olsa da kuruluş, görevini resmi olarak Şubat 1952'de tamamlamıştır. UMÖ Anayasası "mülteci" kavramını ilk defa kodifiye eden uluslararası sözleşme olmuştur.", **ÖZCAN Mehmet**, Avrupa Birliği Sığınma Hukuku: Ortak Bir Sığınma Hukukunun Ortaya Çıkışı, Ankara 2005, s. 8.

⁶ **CAŞIN Mesut Hakkı**, Modern Uluslararası Hukukun Temel Esasları, Cilt: II, İstanbul 2013, s. 1377.

⁷ <http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/179-199.pdf>, Erişim Tarihi: 12.3.2014.

⁸ Afrika'da sömürge döneminin sona ermesiyle baş gösteren çatışmalar sonucunda, milyonlarca insan ülkesinden ayrılarak mülteci konumuna düşmüştür. Yaşanan bu soruna çözüm üretmek amacıyla, 1969 yılında Afrika Birliği Örgütü tarafından "Afrika'daki Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Düzenleyen Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi" kabul edilmiştir. Bölgesel bağlayıcılığı olan bu sözleşme, mülteci tanımında 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne ek olarak, mültecilerin haklarına ilişkin bazı özel

milliyet, siyasi inanç ya da belirli bir toplumsal gruba mensubiyeti yüzünden zulüm ya da haklı bir temele dayanan zulme uğrama korkusu nedeniyle, vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da korkusu nedeniyle yararlanmak istemeyen, ya da, vatandaşlığı olmayan ve bu tür olaylar sonucu daha önce ikamet ettiği ülkenin dışına çıkmış olup, söz konusu ülkeye geri dönemeyen, ya da korkusu nedeniyle dönmek istemeyen kişi” şeklinde tanımlanmaktadır⁹.

1970-1980 yılları arasında Orta Amerika kıtasında yaşanan insan hakları ihlallerin bir sonucu olarak 1984 yılında kabul edilen “Cartagena Mülteciler Bildirisi¹⁰”nde yapılan tanımda mülteci, “yaygın şiddet, dış saldırı, iç çatışmalar, yaygın insan hakları ihlalleri ya da kamu düzenini ciddi olarak bozan diğer durumlardan dolayı yaşamları, güvenlikleri ya da özgürlükleri tehdit altında olduğu için ülkelerinden kaçan kişilerdir” şeklinde tanımlanmıştır¹¹.

Başka bir tanıma göre mülteci, “ülkesinde, kişi olarak ırkıdan dolayı, sosyal konumu ve siyasal düşüncesinden dolayı veya ulusal

düzenlemeler içerdiği için, mülteci hukuku bakımından önem arz etmektedir, **ÖZCAN**, s. 19.

⁹ http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/2.1_m%C3%BClteciler.pdf, Erişim Tarihi: 12.3.2014.

¹⁰ “Cartagena Mülteciler Bildirisi, Kolombiya’da 19-22 Kasım 1984 tarihleri arasında yapılan Orta Amerika, Meksika ve Panama’daki Mültecilerin Yasal ve İnsancıl Problemlerden korunması Hakkında Uluslararası Konferans Dizisi’nden uyarlanmıştır. Konferans dizisi, temellerini tümü ile Orta Amerika’da Barış ve İşbirliğine İlişkin Contadora kararlarında belirtilen mültecilere ilişkin taahhütlerden oluşmaktadır.”, <http://sorular.rightsagenda.org/Uploads/MULTECI%20MEV/1984%20CARTAGENA%20M%C3%9CLTEC%C4%B0LER%20B%C4%B0LD%C4%B0R%C4%B0S%C4%B0.pdf>, Erişim Tarihi: 12.3.2014.

¹¹ **KINIK Kerem**, “Göç, Sürgün ve İltica”, Hayat Sağlık Dergisi, s. 38, <http://hayatsaglik.org/anasayfa/wp-content/uploads/G%C3%B6%C3%A7-S%C3%BCrg%C3%BCn-ve-%C4%B0ltica.pdf>, Erişim Tarihi: 14.3.2014.

kimliği nedeniyle kendini baskı altında hissedip, kendi devletine olan güvenini kaybeden, kendi devletinin ona tarafsız davranma imkanını kaybettiği düşüncesine kapılıp, ülkesini terk edip, başka bir ülkeye sığınma talebinde bulunup, sığınma talebi o ülkenin yetkilileri tarafından kabul edilmiş kişidir¹². Buna karşın, sığınmacı ise, mülteci statüsü almak için daha başvuru yapmamış ya da yaptığı başvuru henüz kabul edilmemiş kişilere denilmektedir¹³. Diğer bir deyişle mülteci, mülteci statüsünü hukuken kazanmış yabancı kişileri belirtirken, sığınmacı ise mültecilik statüsü incelenen ve bu yüzden geçici bir korumadan yararlanan yabancıları belirtmektedir¹⁴. Buradan anlaşıldığı üzere, kişi sığınma talebinde bulunduğu andan itibaren otomatik olarak mülteci statüsünü kazanamaz¹⁵. Sığınma hakkı ve bu hakkın sonucu olarak mülteci olma, hukuki bir statünün kazanılmasını ifade ederken; sığınma hakkı ile sığınmacı olmak ise, hukuki bir statüsünün kazanılmasından çok fiili ve kısa süreli bir barınma halini ifade etmektedir. Yani, sığınmacılar sığındıkları ülke kanunlarından mültecilerin yararlandığı gibi yararlanamazlar¹⁶.

Bir devletin, sığınma arayanlara karşı yükümlülükleri, o devletin uluslararası anlaşmalara taraf olup olmamasına göre değişmektedir. Şöyle ki, eğer o devlet mültecilere dair bir anlaşmaya taraf ise, bu anlaşmada öngörülen kurallara uygun olarak, sığınma arayanları ülkesine kabul etmek ve onlara mülteci statüsünü tanımak zorundadır. Eğer, o devlet mültecilere ilişkin herhangi bir anlaşmaya taraf değilse, herhangi bir uluslararası yükümlülük altında olmadığı için, çeşitli nedenlerle

¹² **AKBATUR Fahrünnisa**, “Çocuk Hakları Sözleşmesi Işığında Mültecilik Ve Çocuklar, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Cilt: 16, S: 1-2, 1996, s. 2.

¹³ **KILIÇ Taner**, “Bir İnsan Hakkı Olarak Sığınma Hakkı”, s. 6, http://www.multeci.net/index.php?option=com_content&view=article&id=59:br-nsan-hakki-olarak-Itca-&catid=35:goc-ve-multecilik&Itemid=14, Erişim Tarihi: 15.3.2014

¹⁴ **ÖZCAN**, s. 23.

¹⁵ **AKBATUR**, s. 2.

¹⁶ **ÖZCAN**, s. 22.

kendisine sığınan yabancıları ülkesine alma konusunda tamamen bir serbesti içerisindedir.

Mülteci tanımının temelinde ırkından, dininden, tabiiyetinden, politik düşüncelerinden ya da üye olduğu sosyal bir gruptan dolayı eziyet görme korkusu bulunmaktadır. Bir bireyin mülteci olarak değerlendirilebilmesi için 6 kriterin sağlanması gerekmektedir. Bunlar¹⁷:

- 1- Kişi asıl ülkesinin dışında bulunmalı;
- 2- Gerçek bir risk söz konusu olmalı;
- 3- Ciddi zarar doğuracak bir eziyet olmalı;
- 4- Başarısız bir devlet korumasından kaynaklanmalı;
- 5- Söz konusu risk kişinin medeni ve siyasi hallerle bağlantılı olmalı(ırk, din, uyruk, herhangi bir sosyal gruba üye olma ya da politik düşünce);
- 6- Kişi koruma ihtiyacı içerisinde olmalıdır.

Bu şartların çoğunu taşıyıp asıl ülkesi dışında bulunma şartını sağlamayan, sığınma hakkı bakımından önemli gruplardan birisi de, “ülkesinde yerinden edilmiş kişiler” dir. Bu kişiler 1998 tarihinde BM İnsan Hakları Komisyonu’nun hazırladığı BM Ülkesinde Yerinden Edilmiş Kişilere İlişkin Kılavuz İlkeler¹⁸’de şu şekilde tanımlanmıştır: “silahlı bir çatışma, genel şiddet, insan hakları ihlalleri ya da doğal ya da insan yapımı felaketler nedeniyle yaşadıkları yerlerden kaçmak ya da buraları terk etmek zorunda kalmış, ancak, uluslararası olarak tanınmış hiçbir devlet sınırını geçmemiş kişiler”dir. Bu tanımda, mülteci

¹⁷ **HATHAWAY James C.**, “Refugees and Asylum”, Foundation Of International Migration Law, (Edited By: Brian Opeskin, Richard Perruchoud, Jillyanne Redpath-Cross), New York 2012, s.182-183.

¹⁸ “Bu ilkeler, ülke içinde göç ettirmenin her aşamasında, göç ettirilen kişilerin korunmasına ilişkin hak ve güvenceleri tanımlamaktadır. İlkeler, keyfi göç ettirmeye karşı koruma, göç ettirme sırasında sağlanacak koruma ve yardımları belirli bir temele oturtma, güvenlik içinde geri dönüş, yeniden yerleştirme ve yeniden entegrasyon güvencelerini düzenlemektedir.”, **DEMİRLER Derya**, “Ülke İçinde Yerinden Edilme ile İlgili Uluslararası Hukuk Üzerine Bir Değerlendirme”, <http://eski.bgst.org/keab/dd20070729.asp>, Erişim Tarihi: 16.3.2014.

tanımındaki bazı siyasi kriterler de yer almakta, fakat burada vatandaşı olduğu ülkenin dışına çıkmamış veya çıkamamış kişileri ifade edilmektedir. Sorunları mültecilerin korunma ihtiyaçları ile aynı olan ülkesinde yerinden edilmiş kişiler, başka bir devletin sınırına geçemedikleri için 1951 Cenevre Sözleşmesi ve Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği Tüzüğü kapsamına girmemektedirler¹⁹.

II- SIĞINMA HAKKI

Sığınma (asylum) ya da eski dildeki ifadesiyle iltica, bir kişinin, tabi olduğu veya ikamet ettiği devletten ayrımcı yasal kovuşturmalar gibi çeşitli baskılar nedeniyle terk ederek, başka bir devletin ülkesine, diplomatik temsilciliğine, devlet gemi veya uçağına girerek, o devletin korumasına tabi olması şeklinde ifade edilebilir. Sığınmanın temel amacı, bir devletin topraklarında koruma arayan kişilere, güvenli bir ortam sağlamaktır²⁰. Sığınma, birden fazla kişinin baskılardan ya da iç savaştan kaçmasında olduğu gibi toplu sığınma olarak yapılabilirken, tek bir kişinin ülkesindeki ayrımcı ya da siyasal baskılardan ve haksız kovuşturmalardan kaçması gibi bireysel sığınma olarak da yapılabilir²¹.

Uluslararası hukukta herhangi bir tanımlanmış sığınma kavramı, aslında devletlerin egemenlik alanları üzerindeki mültecilere sağladığı korumayı ifade eden, bir şemsiye kavramdır. En basit anlamıyla sığınma, o ülke dışında başka bir çözüm bulunana kadar, geçici bir süreliğine ev sahibi ülkede kalma imkânının sağlanması suretiyle gerçekleşmektedir. Ayrıca, sığınılan devletin hayatı ve özgürlüğü tehlike altında olan mülteciyi zorla geri göndermemesi sığınma kavramının kapsamındadır.²²

Sığınma hakkı, bir devletin kendi topraklarında ya da egemenliği altında bulunan yerlerde, çeşitli nedenlerle koruma arayan kişilere bahsettiği korumadır²³. Başka bir deyişle sığınma hakkı, bir devletin,

¹⁹ **KILIÇ**, s. 7.

²⁰ **ABOU-EL-WAFA Ahmed**, The Right To Asylum Between Islamic Shari'ah And International Refugee Law, Riyad 2009, s. 38.

²¹ **PAZARCI**, s. 186.

²² **JASTRAM/ACHIRON**, s. 15.

²³ **ABOU-EL-WAFA**, s. 38.

tabiiyetinde bulunduğu ya da ikamet ettiği devletteki baskılardan dolayı kaçan yabancı gerçek kişilerin ülkesine girmesine ve ülkesinde kalmasına izin verme hakkını ifade eder²⁴. Sığınma hakkının, belli başlı bazı devlet uygulamalarını da kapsadığı söylenebilir²⁵:

- 1) Topraklarına kişileri kabul etmek,
- 2) Kişilere o ülkede geçici olarak kalma izni vermek,
- 3) Kişileri kovmaktan kaçınmak,
- 4) Kişileri sınır dışı etmekten kaçınmak,
- 5) Kişilerin özgürlüklerini kısıtlamaktan ya da yargulamaktan ve cezalandırmaktan kaçınmak.

Her mülteci güvenli sığınma hakkına sahiptir. Mültecilere yönelik sağlanan uluslararası koruma fiziksel güvenlikten daha fazlasını kapsar. Bir devlet mültecilere, en azından, kendi ülkesinde yasal olarak ikamet eden diğer yabancılara sağlanan haklara eşit düzeyde hak sağlamalı ve her insanın sahip olması gereken temel ihtiyaçlar dâhil olmak üzere yardım etmelidir²⁶.

Sığınma hakkının korunması bakımından, uluslararası anlaşmaların devletler açısından bağlayıcı unsurlar taşımasının yanı sıra, egemen devletler kendi anayasalarında ve iç hukuk düzenlerinde sığınma hakkına dair düzenlemeler yaparak bu hakkın korunmasına yardımcı olmaktadır²⁷.

Sığınmacıların korunması bakımından, iltica başvurusu henüz cevaplanmadığı için sığınmacı statüsündeki kişinin, sığınma hakkının korunmasında temel ilkelerden olan geri göndermeme ve insanca muamele görme ilkelerinden yararlanması gerekmektedir. Eğer kişi uygulanan prosedürler sonucunda mülteci olmaya hak kazanırsa, bu kişi

²⁴ PAZARCI, s. 189.

²⁵ BOED Roman, "The State Of The Right Of Asylum In International Law", Duke Journal Of Comparative & International Law, Vol: 5, (1994-1995), s. 3.

²⁶ ULUSOY Orçun/SARIKAYA Berivan, 5 N Ve 1 Mülteci Basın Mensupları İçin El Kitabı, İzmir 2011, s. 13.

²⁷ CAŞIN, s. 1383.

en başından mülteci sayılmaktadır. Burada, mülteci statüsünün tanınması açıklayıcı ve ilan edici niteliktedir²⁸.

Sığınma hakkının önemli sonuçlarından birisi de, “geçici koruma rejimi”²⁹dir. Geçici koruma rejimi, ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ülkesine dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla, kitlesel olarak bir ülkenin sınırlarına gelen veya sınırlarını geçen yabancılara uygulanan rejimdir³⁰. Bu rejim, daha uzun soluklu bir çözüm bulununcaya kadar bir ara çözüm niteliği taşımaktadır. Geçici koruma statüsü tanınan kişilerin her türlü ihtiyacını geçici korumayı sağlayan devlet karşılamaktadır.³¹

III- SİĞİNMA HAKKININ KORUNMASI

A. Genel Olarak

Devletlerin görevi kendi vatandaşlarını korumak olmakla birlikte, bazen hükümetler kendi vatandaşlarını korumakta isteksiz ya da yetersiz olabilmektedirler. Böyle durumlarda, bireyler yaşadıkları ciddi hak ihlallerinden dolayı evlerini, hatta ailelerini bile, başka bir ülkede güvenli bir yer bulabilmek için, terk etmeye zorlanabilmektedirler. Hükümetler artık vatandaşlarını koruyamadıkları için, uluslararası toplum, hakları

²⁸ **KILIÇ**, s. 6-7.

²⁹ Geçici koruma kavramı, Avrupa Birliği Geçici Koruma Yönergesi’nde; “üçüncü ülkelerden gelen ve kendi ülkelerine geri dönemeyen, yurdundan ayrılmaya zorlanmış kimselerin kitlesel sığınma durumunda, özellikle de sığınma sisteminin bu akınla, etkili işleyişi olumsuz bir şekilde etkilenmeksizin başa çıkabileceğine dair bir riskin bulunması durumunda, ilgili kişilerin ve koruma talep eden diğer kimselerin menfaatleri doğrultusunda bu tür kişilere acil ve geçici koruma sağlanmasıdır” şeklinde tanımlanmıştır, **ÖZCAN**, s. 161.

³⁰ **GÜÇER Mehmet/KARACA Sema/DİNÇER, Osman Bahadır**, Sınırlar Arasında Yaşam Savaşı Suriyeli Mülteciler Alan Çalışması, Ankara 2013, s. 26.

³¹ **DİZMAN Ali Osman**, “Geçici Koruma Politikası ve Türkiye’ye Sığınan Suriyeliler”, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Değerlendirme Notu, Ağustos 2012, s. 2.

ihlal edilen kişilerin temel haklarının korunması noktasında müdahale etmektedir³².

I. Dünya Savaşı sonrasında yaşanan mülteci sorunlarının çözümünde temel rolü üstlenen Milletler Cemiyeti olmakla birlikte; bu örgüt, karşılaştığı sorunların çözümü bakımından genel kurallar öngörmek yerine, bazı özel durumlar karşısında doğrudan çözüm olacak anlaşmalar oluşturma yoluna gitmiştir. Örneğin, 1933 tarihli Mültecilerin Uluslararası Statüsü ile 1938 tarihli Almanya'dan Gelen Sığınmacıların Statüsü sözleşmeleri, az sayıda devlet tarafından imzalanmış ve bu sözleşmelerle yerinden edilmiş kişilere, sınırlı da olsa bir koruma sağlanmıştır. Milletler Cemiyeti, mülteci statüsünden yararlanma konusunda, ülke dışında bulunmayı ve herhangi bir devletin koruması altında olmamayı yeterli bulmuştur³³.

1945 sonrası dönem Avrupa'da, çok sayıda insanın yer değiştirmesi uluslararası örgütleri harekete geçirmiş ve bu dönem uluslararası kuruluşların kurulması için devletler arasındaki yakınlaşmanın ve işbirliğinin en fazla yaşandığı dönem olmuştur. Aynı zamanda bu devletlerin çoğu, vatandaşlığa önemli anlamlar yükleyen içsel reformlar yapmıştır. Merkezinde herkesin yer aldığı uluslararasılaşma anlayışı, sosyal vatandaşlığın devam eden gelişimiyle paralel bir gelişme izlemiştir³⁴. Yaşanan bu gelişmeler ve yeni oluşturulan Birleşmiş Milletler rejiminin üye devletler tarafından benimsenmesi, uluslararası toplumu mülteci sorununda kalıcı çözümler bulmaya itmiştir. Bu bakımdan, 1948'de ilan edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 14. maddesinde sığınma hakkı bir temel bir insan hakkı olarak nitelendirilmiştir³⁵. Buna göre sığınma hakkı "Herkes, kendi ülkesi de dahil olmak üzere, herhangi bir ülkeden ayrılmak ve ülkesine yeniden dönmek hakkına sahiptir" ve "Herkesin zulüm altında başka

³² **JASTRAM Kate / ACHIRON Marilyn**, Refugee Protection: A Guide To International Refugee Law, 2001, s. 8.

³³ **CAŞIN**, s. 1386.

³⁴ **HARVEY Colin**, "Is Humanity Enough? Refugees, Asylum Seekers And The Rights Regime", Contemporary Issues In Refugee Law, (Edited by: Satvinder Singh Juss, Colin Harvey), s. 69.

³⁵ **CAŞIN**, s. 1387.

ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkı vardır” şeklinde ifade edilmiştir. Aynı şekilde BM Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesinde de “Herkes kendi ülkesi de dahil, bir ülkeden ayrılmakta serbesttir” ve “Hiç kimse, kendi ülkesine girme hakkından keyfi olarak yoksun bırakılamaz” denilmek suretiyle sığınma hakkının temel bir insan hakkı olduğu vurgulanmıştır³⁶. Bu maddelerden anlaşılacağı üzere, sığınma talebinde bulunan kişi, hukuki olarak doğrudan bir korumaya sahip olmamaktadır. Kişinin hukuki güvence altına alınması, başvurduğu devletin ihtiyarına bağlıdır. Yani, devletler, uluslararası hukuk dâhilinde yaptığı sözleşmeleri ve iç hukuk kurallarını göz önünde bulundurarak, kişilere sığınma hakkını tanıma ya da tanımama yetkisine sahiptir³⁷.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) sığınma hakkı ve sığınma hakkının korunmasında temel ilke kabul edilen “geri göndermeme ilkesi” ile ilgili doğrudan hükümler içermemektedir. Fakat Sözleşme bazı durumlarda, mültecilere ilişkin uluslararası düzenlemelerden daha kapsamlı bir koruma sağlayabilmektedir. Şöyle ki, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin korumasından faydalanmak isteyen bir mültecinin, yalnızca Sözleşme’de bulunan hak ve özgürlüklerinin, sınır dışı edilmesi ya da geri gönderilmesi halinde ihlal edileceğini ispatlaması, bu korumadan faydalanabilmesi için yeterli sayılmıştır. Ayrıca kişinin, ırkı, dini, uyruğu, belli bir gruba üye olması ya da siyasi düşüncesi gibi nedenlerden dolayı zulüm göreceği korkusu içinde olduğunu ispatlaması gerekmemektedir. Kısacası AİHS, mültecilere, kendilerini bu statüye sokan nedenlerden bağımsız bir koruma sağlamaktadır³⁸. Ayrıca, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin vermiş olduğu kararlar ve Avrupa Konseyi’nin aldığı tavsiye niteliğindeki kararlar bu konuda ilerleme kaydedilmesini sağlamıştır³⁹.

³⁶ **BOED**, s. 25.

³⁷ **SAVAŞAN Zerrin**, “AB’de Sığınma Hakkı: Ortak Sığınma Sistemi Oluşturma Amacı ve Devam Eden Kısıtlamalar”, İnsan Hakları Yıllığı, Cilt: 27, 2009, s. 16.

³⁸ **KORKUT Levent**, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarının Devletlerin Sığınmacıları Sınırdışı Etme Egemen Yetkisine Etkisi: Türkiye Örneği”, Ankara Barosu Dergisi, Yıl: 66, Sayı: 4, Güz 2008, s. 24.

³⁹ **SAVAŞAN**, s. 17.

Temel dayanağı Birleşmiş Milletler Antlaşması, İnsan Hakları Evrensel Bidirgesi ve ayrımcılık yasağı olan ve mültecilik konusuna uluslararası bir boyut kazandıran 1951 tarihli Mültecilere İlişkin Cenevre Sözleşmesi, mültecilerin hukuki statüsünü ve mültecilerin yöneldiği devletlerin hukuki, siyasi, ekonomik ve sosyal sorumluluklarını düzenlemek üzere hazırlanmış ve 1954 yılında yürürlüğe girmiştir⁴⁰. Bu sözleşme, mültecilere geniş çaplı bir koruma sağlamamaktadır. Zira yukarıda belirtildiği üzere, sözleşmede yapılan mülteci tanımı yer ve zaman bakımından kısıtlamalar içermektedir. Yine de, bu Sözleşme mültecilerin korunması bakımından büyük önem arz etmektedir.

1951 Sözleşmesi, yalnızca 1 Ocak 1951'den önce meydana gelmiş olaylar sonucunda mülteci durumuna düşmüş kişilerin yararlanabileceği bir sözleşmedir. Fakat devam eden yıllarda, yaşanan mülteci hareketleri, mülteciliğin yalnızca 2. Dünya Savaşı sonrasında yaşanan geçici bir durum olmadığını gösterdi. 1950'lerin sonuna doğru ve 1960'ların başında, özellikle Afrika'da yeni mülteci grupları ortaya çıkmıştır. Bu mülteciler, 1951 Sözleşmesi'nin zaman sınırından dolayı, mülteci statüsünden yararlanamamışlardır. 1967 yılında kabul edilen Mültecilerin Statüsüne İlişkin Protokol, 1951 Sözleşmesi'nin uygulama alanına, "1 Ocak 1951'den sonra gerçekleşen olaylar sonucunda mülteci olanları" da ekleyerek, Sözleşmenin zaman sınırını kaldırmıştır⁴¹.

Mültecilere ilişkin 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolü, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin oluşmasıyla kurumsallaşmış takviye yapısı içeren bir sistemin varlığı için, yasal içerik sağlamıştır⁴². Sığınma hakkının korunmasında, temel aktörlerden birisi olan Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK)'nin görevleri iki aşamalı olarak öngörülmüştür. Birinci aşamada, uluslararası alanda mültecilere hukuki koruma sağlanması amaçlanmıştır. İkinci aşamada ise, hükümetlere maddi yardımlar yaparak, mültecilerin gönüllü olarak

⁴⁰ **BARKIN Ersan**, "1951 Tarihli Mülteciliğin Önlenmesi Sözleşmesi", Ankara Barosu Dergisi, Sayı: 2014/1, s. 338.

⁴¹ "Fact Sheet No.20, Human Rights and Refugees", s. 4, <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet20en.pdf>, Erişim Tarihi: 18.3.2014

⁴² **HARVEY**, s. 69.

ülkelerine dönmelerini sağlamak ve içinde buldukları yeni topluma uyum sağlamalarına yardımcı olmak hedeflenmiştir. Örgüt bu amaçlarına ulaşmada çoğu zaman maddi sıkıntılar yaşamıştır. Örgütün kendisine ait bir gelir kaynağının olmaması ve bütçesinin yalnızca devletlerle uluslararası yardım kuruluşlarının yapacağı yardımlara bağlı olması, bütçesinin sınırlı olmasına ve beklenen hedeflere ulaşmada zorluklar çekmesine neden olmaktadır⁴³. Avrupa Birliği, sığınma talepleri konusunda BMMYK ile birlikte çalışmaktadır. Avrupa Birliği, BMMYK'nın en büyük fon sağlayıcılarından birisidir. Fakat Avrupa Birliği bu durumu, kendi çıkarları ve üye devlet çıkarları doğrultusunda olumsuz şekilde kullanabilmektedir. Şöyle ki, Eski Yugoslavya'dan gelen sığınmacı akımına karşı, Avrupa Birliği, hem BMMYK'nın politikalarını desteklemiş hem de sığınmacıların Avrupa Birliği ülkelerine girmelerini önlemeye yönelik politikalar geliştirmeye çalışmıştır⁴⁴.

Yukarıda sayılan uluslararası sözleşme ve bildirelere ek olarak, 1958'de kurulan BMMYK Yürütme Komitesi (EXCOM) kararları, 1975 yılında Uluslararası Korumaya İlişkin Alt Komite'nin kurulmasından bu yana mülteci hukukunun oluşturulması ve geliştirilmesi açısından son derece önemli ve etkili bir kaynak olma özelliğini sürdürmektedir. Bu komitenin verdiği kararların, devletler üzerinde hukuki açıdan bağlayıcılığı olmamasına rağmen, karşılaşılan mülteci sorunları hakkında ilke görüşler bu kararlarla belirlediğinden dolayı devletlerin bu kararları, uygulamalarında göz önünde bulundurmaları gerekmektedir. Ayrıca, bu alanda çalışma yürüten sivil toplum kuruluşları ve yargı kurumları bakımından da bu kararlar önemli bir yer tutmaktadır⁴⁵.

1951 Sözleşmesi'nde, sınırlara yapılacak toplu nüfus hareketlerine dair düzenlemeler bulunsa da, geçici koruma rejimine açıkça yer verilmemiştir. Bu yüzden, oluşturulan geçici koruma rejimiyle Sözleşme'deki bu boşluğu doldurulmaya çalışılmıştır⁴⁶. Bu bağlamda, geçici koruma rejiminin düzenlendiği en önemli belgelerden birisi 1994

⁴³ **ÖZCAN**, s. 10-11.

⁴⁴ **ATA Funda Keskin**, Avrupa Birliği Ve İnsan Hakları, Ankara 2013, s. 87.

⁴⁵ **KILIÇ**, s. 12.

⁴⁶ **DİZMAN**, s. 3.

yılında BMMYK tarafından yayınlanan “Geniş Bir Kapsamda Geçici Koruma Raporu”⁴⁷dur. Söz konusu raporda, geçici koruma rejiminin temel özellikleri; sığınma talep edilen ülkeye kabul, geri göndermeme, uluslararası alanda kabul edilmiş insani standartlarla uyum içinde muamele ve geldiği ülkede şartlar düzeldiği zaman kendi ülkesine geri dönebilmesini sağlama olarak belirtilmiştir⁴⁸.

Son zamanlarda, yaşanan toplu sığınma olaylarının artmasından dolayı, uluslararası alanda, “güvenli bölge (safety zone)” adı verilen ve toplu bir şekilde sığınma arayan kişileri, kendi ülkelerinin belli bir kesiminde oluşturulacak koruma alanlarında tutarak uluslararası korumadan faydalanmalarını sağlayacak bir uygulama başlatılmaya çalışılmaktadır. Bu uygulamanın, söz konusu devlet tarafından kabul edilmesi halinde herhangi bir sorunla karşılaşılmazken, böyle bir uygulamanın o devlete zorla kabul ettirilmesi durumunda, bu durumun uluslararası hukuka uygunluğu tartışmalara neden olmaktadır. Örneğin, Körfez Savaşı sonrasında, Iraklı peşmergeler için Kuzey Irak’ta oluşturulan güvenlik bölgelerinin uluslararası hukuka uygunluğu çok tartışılmıştır⁴⁹.

B. 1951 Mültecilerin Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi Bakımından Sığınma Hakkının Korunması

Mültecilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme, uluslararası mülteci hukukunun temelini oluşturmaktadır. Mülteci Sözleşmesinde, mülteci terimi tanımlanmakta ve mülteci statüsüne sahip kişilere nasıl muamele edileceğinin minimum standartları belirlenmektedir. Sözleşme İkinci Dünya Savaşından sonraki dönemde hazırlandığı için, mülteci tanımında, kişilerin esas ülkelerinin dışında olmasının ve kişilerin 1 Ocak 1951’den önce Avrupa’da ya da başka bir yerde ortaya çıkan olaylar sonucu bu statüyü kazanmalarının üzerinde yoğunlaşmıştır⁵⁰. Sözleşme mülteci tanımını zaman bakımından sınırladığı için, 1 Ocak 1951 sonrasında

⁴⁷ UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), Note on Temporary Protection in a Broader Context, 1 Ocak1994, <http://www.refworld.org/docid/3ae6b32514.html> Erişim Tarihi: 22.3.2014.

⁴⁸ DİZMAN, s. 3.

⁴⁹ PAZARCI, s. 194-195.

⁵⁰ JASTRAM/ACHIRON, s. 8.

bütün şartları sağlasalar bile, söz konusu kişiler Sözleşmenin kapsamına alınmayacaktır. Yer bakımından sınırlandırma, daha esnek bir şekilde olmakla birlikte; Sözleşmeye taraf devletlere mülteci kavramının kapsamını, yalnızca Avrupa ile sınırlandırabilme ya da dünyadaki bütün mülteci olaylarını kapsayacak şekilde değerlendirebilme imkânı vermektedir. Keza Sözleşme, mülteci tanımının kapsamını yer bakımından sınırlayan devletlere, daha sonra herhangi bir zamanda Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine gönderecekleri bir notla, bu sınırlamayı kaldırarak sorumluluklarını genişletebilme imkanı vermiştir⁵¹. Sözleşmede mülteci tanımında yapılan zaman ve yer kısıtlaması sözleşmenin, uluslararası alandaki beklentileri karşılamamasına neden olmuştur. Özellikle, aynı şartlar altında bulunan kişilerin, sırf Sözleşme Avrupa merkezli bir tanım ortaya koyduğu için, bu statüden yararlanamayacak olmaları uluslararası kamuoyunda büyük rahatsızlık oluşturmuştur⁵².

1951 Mülteci Sözleşmesi, devletlere bir takım yükümlülükler getirmekle birlikte, bu sözleşme mültecilerin korunması konusunda birincil değil, ikincil bir rol üstlenmektedir. Yani, bir kişinin bu sözleşmeden yararlanabilmesi, ancak kendi ülkesinin korumasından yoksun bulunması durumunda söz konusu olacaktır. Korumadan yoksun olma hallerine; devletin iç karışıklık gibi nedenlerle vatandaşını koruyamaması, bazı vatandaşlar için açıkça veya zımni olarak korumadan kaçınması, kişilerin zulüm korkusuyla devletin korumasından kaçınması halleri örnek verilebilir⁵³.

1951 Sözleşmesi'nin uygulanmasında sadece lafzi yorum yapılmamalıdır. Şöyle ki, ırkı, dini, tabiiyeti, siyasi görüşü ya da bir sosyal gruba üye olması nedeniyle haklı zulüm korkusu yaşayan kişilere, söz konusu zulmün devlet haricindeki aktörler tarafından uygulanması ya da zulmün kişileri hedef almayıp, bir gruba yönelik yapılması gibi nedenlerle, bu kişiler uluslararası korumadan mahrum bırakılmamalıdır. Bu durum, Sözleşme'nin ruhu ve amacına aykırıdır.

⁵¹ **ÖZCAN**, s. 14-15.

⁵² **BARKIN**, s. 338.

⁵³ **UZUN Elif**, "Uluslararası Mülteci Hukuku", Uluslararası Hukuk II, (Editör: Ayşe Nur Tütüncü, Elif Uzun), Eskişehir 2013, s. 123.

Bu bakımdan, Sözleşme'nin her türlü zulme cevap veren bir nitelikte uygulanması noktasında en büyük çabayı BMMYK göstermektedir⁵⁴.

1951 Sözleşmesi mülteciler bakımından, bir ülkede, yabancılar ve vatandaşlara tanınan hakları göz önünde bulundurarak, bir karma haklar statüsü belirlemiştir⁵⁵. Bu hakları şu şekilde sıralayabiliriz⁵⁶: Din özgürlüğü, medeni haklardan yararlanma özgürlüğü, menkul ve gayrimenkul edinme hakkı, fikri ve sınai mülkiyet hakkı, dernek hakları, mahkemelerde taraf olma hakkı, çalışma hakkı, tarım, sanayi, sanat ve ticaret sahalarında iş yeri açmak ve şirket kurma hakkı, ihtisas mesleğini icra etmek hakkı, vesika hakkı, mesken edinme hakkı, eğitim hakkı, sosyal yardım hakkı, sosyal sigorta ve çalışma mevzuatından yararlanma hakkı.

Devletlerin sığınmacıların kendi topraklarına girmesini kabul etmesi ve onlara sığınmacı statüsünü vermesi noktasında egemenlik hakkını kısıtlayan ve sığınmacılara uluslararası alanda daha geniş bir koruma alanı sağlayan en önemli ilkelerden birisi de, sığınmacıları zulüm riski olan yerlere “geri göndermeme ilkesi (the principle of non-refoulement)”dir⁵⁷. Geri göndermeme ilkesi, mültecilerin korunmasının köşe taşıdır. Kural olarak bu ilke, mültecilerin işkence görme korkusuyla karşı karşıya olduğu yerlere geri gönderilmemesini ifade eder⁵⁸. 1951 Sözleşmesi'nin 33. maddesinde bu ilke şu şekilde düzenlenmiştir: “Hiç bir taraf devlet, bir mülteciyi, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun geri göndermeyecek veya iade etmeyecektir”. Bu madde, mültecilerin her ne olursa olsun, bu kişilerin hayatına ya da özgürlüğüne karşı bir tehdidin bulunduğu yerlere sınır dışı edilmesini ya da geri gönderilmesini yasaklamaktadır. Ayrıca, devletlerin, mültecileri hayatlarına ve özgürlüklerine karşı tehdit bulunan yerlere göndermeye zorlayacak yasal

⁵⁴ **İltica ve Göç Mevzuatı**, Ankara 2005, s. 80.

⁵⁵ **GÜÇER/KARACA/DİNÇER**, s. 25.

⁵⁶ **KILIÇ**, s. 11.

⁵⁷ **SAVAŞAN**, s. 17.

⁵⁸ **FRİBERGH, Erik/KJAERUM, Morten**, Handbook On European Law Relating To Asylum, Borders And Immigration, Luxemburg 2013, s. 61.

veya idari önlemler alması yasaklanmıştır. Bu madde devletlere, mültecilerin özel durumlarına göre pozitif ya da negatif yükümlülükler yüklemektedir⁵⁹. Bununla birlikte, bu ilke geri gönderildiği ülkede işkenceye maruz kalacağına dair ciddi şüpheler bulunan sığınmacılar için koruma sağlar. Bu bağlamda, 1984 tarihli İşkence ve Diğer Zalimane, Gayri İnsani veya Küçük Düşürücü Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme'nin 3. maddesinde; “hiçbir taraf devlet bir şahsı, işkenceye tabi tutulacağı tehlikesinde olduğuna dair esaslı sebeplerin bulunduğu kanaatini uyandıran başka devlete geri göndermeyecek, sınır dışı etmeyecek veya iade etmeyecektir” denilmek suretiyle, “geri göndermeme ilkesi” vurgulanmıştır. Aynı şekilde, “Zorla Kayıp Edilmeye Karşı Herkesin Korunmasına Dair Sözleşme”nin 16. maddesinde bu ilke şu şekilde düzenlenmektedir⁶⁰:

“Hiçbir üye devlet, bir kişiyi zorla kayıp edilme tehlikesinin bulunduğu inanması için yeterli sebebin var olduğu devlete dönmeye zorlayamaz, geri gönderemez ya da sınır dışı edemez”.

BMMYK, uluslararası koruma hakkındaki 13 Eylül 2001 tarihli belgesinde “geri göndermeme ilkesi”ni aşağıdaki gibi ifade etmiştir⁶¹:

“Sözleşme tarafından öngörülerek çekince konulmasına izin verilmeyen başlıca koruma ilkesidir. Bu ilke pek çok bakımdan, İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde tanınan sığınma hakkının mantıksal bütünleyicisidir. Bütün devletleri bağlayan bir uluslararası gelenek hukuku kuralı haline gelmiştir. Ayrıca uluslararası insan hakları hukuku, non-refoulement ilkesini, işkence ve zalimane, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele veya ceza mutlak yasağının temel bir tamamlayıcısı olarak belirlemiştir. Geri göndermeme yükümlülüğü, resmen [statüsünün] tanınmasından bağımsız olarak mültecilere uygulanır; bu nedenle açık bir şekilde statüleri henüz tespit edilmemiş olan sığınmacılar da buna dâhil olmaktadır. Bu ilke, bir sığınmacı ya da mültecinin, hayatının veya özgürlüğünün tehlikeye gireceği ya da zulüm görme tehlikesiyle

⁵⁹ **WOUTERS Kees**, *International Legal Standarts For The Protection From Refoulement*, Oxford 2009, s. 133.

⁶⁰ **ABOU-EL-WAFA**, s. 60-61.

⁶¹ **M.S.S. V. Belçika Ve Yunanistan Kararı**, Başvuru No: 30696/09, 2011, par. 56.

karşılaşacağı ülkelerin sınırlarına geri gönderilmesi anlamına gelebilecek şekilde devlete atfedilebilir her türlü tedbiri kapsar. Bu [tedbirlere], ister bireysel bir sığınma isterse kitlesel mülteci akını söz konusu olsun, sınırdan çevirme, durdurma, dolaylı geri gönderme dahildir”.

Hiçbir şart altında, geri göndermeme ilkesi eksilmeye maruz kalmaz. Bu ilke, geleneksel uluslararası hukukunun bir parçası olarak varsayılır ve bu yüzden devletler geleneksel metinlere bağlı kalmaksızın bu ilkeye bağlı kalırlar⁶². Keza, taraf devletlere, 1951 Sözleşmesi'nin 33. maddesine çekince koyma yetkisinin tanınmaması bu ilkenin sığınma hakkının korunması bakımından önemini gösterir⁶³.

Geri göndermeme ilkesi, şu şekillerde ihlal edilmiş sayılabilir⁶⁴:

- Herhangi bir yerde sığınma arama ihtimali olan sığınmacıyı sınırda reddetmek,

- Esas ülkesi ya da başka bir ülke olup olmadığına bakılmaksızın, mültecinin işkence göreceği bir devlete sınır dışı edilmesi ya da geri gönderilmesi,

- Başka güvenli bir yer arama ihtimali olan bir mülteciye gerekli uygun zaman verilmeden başvurusunun reddedilmesi.

C. 1967 Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokol bakımından Sığınma Hakkının Korunması

1950'lerin sonu ve 1960'ların başında yeni mülteci krizlerinin ortaya çıkmasından dolayı, 1951 Sözleşmesi'nin zaman ve yer kapsamının genişletilmesi bir zorunluluk haline gelmiştir⁶⁵. Özellikle, zaman bakımından sınırlandırmanın bulunması, 1951'den sonra Avrupa'da yaşayanlar da dâhil olmak üzere, yüzbinlerce kişinin, bu sözleşmenin kapsamı dışında kalmasına ve mülteci statüsünden yararlanamamasına neden olmuştur. Bununla birlikte, sömürge yönetimlerin sona ermesin sonucunda Afrika'da yaşanan çatışmalar ile Avrupa dışındaki diğer bölgelerde yaşanan siyasi karışıklıklar nedeniyle yüzbinlerce insan yerlerinden edilmiştir, fakat Sözleşme'de bulunan

⁶² ABOU-EL-WAFA, s. 62.

⁶³ KILIÇ, s. 13.

⁶⁴ ABOU-EL-WAFA, s. 63-64.

⁶⁵ JASTRAM/ ACHIRON, s. 10.

coğrafi sınırlama yüzünden, bu kişiler mülteci statüsünden yararlanamamışlardır⁶⁶. Bu yüzden, bir protokol oluşturulmuş ve Sözleşmeyle uyumlu hale getirilmiştir. 1967 Mülteci Protokolü, 1951 Sözleşmesi'yle bütünüyle ilişkili olmasına rağmen, Sözleşme'den bağımsız bir belgedir. Bu Protokol, Sözleşme ile oluşturulan mülteci tanımındaki zaman ve yer sınırlarını ortadan kaldırmıştır⁶⁷. Şöyle ki, Protokolün 1. maddesinin 2. ve 3. fıkralarında bu sınırlamaların kaldırıldığı şu şekilde ifade edilmiştir:

“2. İşbu Protokol bakımından, bu maddenin 3. fıkrasının uygulanması hali dışında, “mülteci” terimi, Sözleşme'nin 1.maddesinin A 2 kısmında mevcut “1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve...” ve “söz konusu olaylar sonucunda” ifadeleri metinden çıkarılmış addedilerek, Sözleşme'nin 1. maddesinde yer alan tanıma giren her şahıs anlamına gelecektir.

3. İşbu Protokol, Sözleşme'ye Taraf Devletlerce, Sözleşme'nin madde 1 B (1) (a) hükmüne göre yapılanı mevcut duyuruların, madde 1 B (2) çerçevesinde genişletilmedikçe, bu Protokol bakımından da geçerli olması koşuluyla, Taraf Devletler, işbu Protokolü, hiç bir coğrafi sınırlama yapılmaksızın uygulayacaklardır”.

1967 Protokolü'nde, 1951 Sözleşmesi'nde yapılan mülteci tanımında herhangi bir değişiklik yapılmamış ve kişilerin “zulüm altında bulunması” esas alınmıştır. Bu yüzden, yaşanacak iç ya da uluslararası savaş ve doğal afetler sonucunda ülkelerini terk eden kişiler, mülteci tanımının dışında kalmıştır. Esasında söz konusu olaylar da, bireyler üzerinde korku yaratmaktadır, fakat oluşan bu korku zulüm ve baskı sonucu meydana gelen korku niteliğini taşımadığı için, bu olaylara maruz kalanlar mülteci statüsüne girmemektedirler⁶⁸.

⁶⁶ **ÖZCAN**, s. 16.

⁶⁷ **JASTRAM/ACHIRON**, s. 10.

⁶⁸ **EROĞLU Ender Canan/TAŞKIRAN Ruken**, “Sığınma Hakkı Ve Mültecilerin Durumu”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı:1, Ankara 2002, s. 113.

D. Avrupa Birliği'nin Temel Belgelerinde Sığınma Hakkının Korunması

Mültecilere ve sığınmacılara uygulanan muameleler, insan haklarını korumaya yönelik politikalar bakımından büyük önem taşımaktadır. Amsterdam Antlaşması'na⁶⁹ kadar, Avrupa Birliği üye devletleri, ortak sığınma hükümlerini birbirlerinden farklı şekilde yorumlamış ve uygulamışlardır. Bu süreçte, üye devletler kendi ulusal sığınma sistemlerini kurmuşlar ve bu sistemleri, mülteci sayısını en alt seviyede tutabilecekleri şekilde düzenlemeye çalışmışlardır. Daha sonra, 1990'da Dublin ve Schengen Sözleşmeleri'nin imzalanmasıyla, ulusal sığınma politikalarıyla Avrupa Birliği sığınma politikaları uyumlu hale getirilmeye çalışılmıştır⁷⁰. Daha sonra, 1993 tarihli Maastricht Antlaşması'yla, sığınma ve göç politikaları, Avrupa Birliği'nin temel taşı olan "Adalet ve İçişleri" alanına dâhil edilmiştir. Daha sonraki süreçte, Amsterdam Antlaşması ile sığınma ve göç politikaları, uluslararası alandan alınarak Avrupa Birliği ülkelerini bağlayan Avrupa Birliği müktesebatına taşınmıştır⁷¹. Ayrıca, Amsterdam Antlaşması ile⁷², üye

⁶⁹ "Amsterdam Antlaşması 2 Ekim 1997 tarihinde imzalanmış ve 1999 yılının Mayıs ayında yürürlüğe girmiştir...İnsanların serbest dolaşımı, sığınma ve göç konuları da yeni bir madde ile anlaşmaya eklenmiştir. Schengen Anlaşması'nın da yeni bir protokolle Amsterdam Antlaşması içine yerleştirilmesi öngörülmüştür." <http://www.mess.org.tr/ab/absol/Amsterdam%20Antlasmasi.pdf>, Erişim Tarihi: 25.3.2014.

⁷⁰ ATA, s. 84.

⁷¹ CANPOLAT Hasan, "Sayın Hasan Canpolat'ın Açılış Notları", İltica, Uluslararası Göç Ve Vatansızlık: Kuram, Gözlem Ve Politika, (Editör: Özlen Çelebi, Saime Özçürümez, Şirin Türkay), s. 17.

⁷² "Ekim 1997'de imzalanan, Mayıs 1999'da yürürlüğe giren Amsterdam Antlaşması ile ATA'ya vize, sığınma göç ve kişilerin serbest dolaşımına ilişkin diğer ilgili politikalar başlığı altında yeni bir bölüm eklenmiştir (IV. Başlık). Böylece, ilk kez bu alanlar ortak çıkar alanları olarak değil de, özgürlük ve güvenliği tesis edecek Topluluk politika alanları olarak kabul edilmiş, sadece polis ve cezai alanda işbirliği çalışmaları, 'cezai alanlarda polis ve yargısal işbirliğine ilişkin hükümler' başlığı altında üçüncü sütunda kalmaya devam etmiştir", SAVAŞAN, s. 22.

ülkelerin sığınma politikalarının ve uygulamalarının uyumlu hale getirilmesi amaçlanmıştır. Bunula birlikte, üye ülkeler arasında başvuru prosedürlerinde, başvuruların değerlendirilmesinde ve sığınmanın tanınmasında var olan uygulama farklılıkları çözüme kavuşturulmaya çalışılmıştır⁷³. Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı, sığınma hakkını tek başına bağımsız bir hak olarak ele almıştır. Şöyle ki, “sığınma hakkı, 28 Temmuz 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ve sığınmacıların statüsüne ilişkin 31 Ocak 1967 tarihli Protokol kuralları dikkate alınarak ve Avrupa Topluluğu’nu kuran Antlaşma’ya uygun olarak teminat altına alınmalıdır”⁷⁴. Lizbon Antlaşması’yla sığınma konusu, V. Başlıkta Özgürlük, Güvenlik ve Adalet Alanı adı altında düzenlenmiştir. Buna göre Avrupa Birliği, sığınma, ikame koruma ve geçici koruma konularında uluslararası koruma isteyen 3. devlet vatandaşlarına, “geri göndermeme ilkesi” de dahil olmak üzere ortak politikalar düzenleyecek ve bu politikalar, 1951 Sözleşmesi’ne ve 1967 Protokolü’ne aykırı olmayacaktır⁷⁵.

Avrupa Birliğinin Resmi Gazetesi’nde yayınlanarak yürürlüğe giren “Üye Devletlerde Mülteci Statüsü Verilmesi Ve Bu Statünün Geri Alınmasına İlişkin Asgari Standartlara Dair 1 Aralık 2005 tarihli ve 2005/85 Sayılı Yönerge”de koruma altına alınan sığınmacıların bazı hakları şunlardır⁷⁶:

- Bir sığınma başvurusu, sadece mümkün olduğunca çabuk yapılmadığı gerekçesiyle reddedilemez. Ayrıca, başvurular bireysel, nesnel ve tarafsız bir şekilde incelenmelidir.

- Sığınma başvurusu yapan kişiler, başvurularının incelenmesi esnasında üye devlette kalma hakkına sahiptirler.

- Sığınmacılara BMMYK ile iletişim kurma imkânı sağlanmalı ve sığınmacılar bu haktan yoksun bırakılmamalıdır. Bununla birlikte, üye devletler, BMMYK’nın gözetimindeki sığınmacılar dâhil olmak üzere,

⁷³ SAVAŞAN, s. 24.

⁷⁴ SAVAŞAN, s. 17.

⁷⁵ ÖZKAN Işıl, “A.İ.H.M. ve Avrupa Birliği Adalet Divan Kararlar Işığında Avrupa Birliği’nin Göç ve Sığınma Politikası”, Ankara Barosu Dergisi, Yıl: 69, Sayı: 2011/1, s. 176.

⁷⁶ M.S.S. V. Belçika Ve Yunanistan Kararı, par. 85.

sığınma başvurusu yapan kişilere, sığınma başvurusuna ilişkin bilgilere ve usullere erişimini sağlamalı ve herhangi bir yetkili mercie görüşlerini sunmasına izin vermelidir.

Bütün bu çalışmalara rağmen, Avrupa Birliği'ne üye devletler, kendi ulusal çıkarları ile sığınmacıların uluslararası hukuktan doğan haklarını esas alan bir sığınma politikası arasında kalmışlardır. Şöyle ki, üye devletler bir taraftan kendi egemenlik alanlarını, güvenliklerini ve vatandaşlarının haklarını ön planda tutmak ve uyumlaştırma çalışmalarını kendi ulusal çıkarları doğrultusunda gerçekleştirmek isterlerken, diğer taraftan da uluslararası hukuka uygun bir şekilde sığınma hakkının korunmasını istemektedirler. Üye devletlerin bu tutumu, Avrupa Birliği içindeki farklılıkların devam etmesine ve sığınma hakkının azami şekilde korunmasına engel olmaktadır⁷⁷.

Son olarak, Avrupa Birliği bakımından geçici koruma rejimi, 1990'lı yıllarda Yugoslavya ve Kosova'da yaşanan zulümlerden dolayı Avrupa Birliği'nin sınırlarına yapılan toplu nüfus hareketleri ile baş edebilmek için üzere oluşturulmuştur. Üçüncü ülkelerden gelen ve geldikleri ülkeye geri dönemeyecek durumda olan, yerinden edilmiş kişilere ve uluslararası korumaya ihtiyaç duyan kişilere sağlanacak geçici korumanın asgari standartlarının belirlenmesi konusu, öncelikle Amsterdam Antlaşması ile, daha sonra da 20 Temmuz 2001 tarihinde Konsey tarafından kabul edilen Geçici Koruma Yönergesi ile düzenlenmiştir⁷⁸. Bu yönergeye göre, üye devletler geçici koruma statüsü verdikleri kişilere, kalış süreleri boyunca oturma izni vermek zorundadırlar. Ayrıca üye devletler, bu kişilere barınma, çalışma ve eğitim imkânları sağlamak ve bu kişilerin yiyecek, giyecek ve sağlık ihtiyaçlarını karşılamak zorundadırlar. Kısacası, bu süreler boyunca kişiler, üye devletlerin himaye ve gözetimi altındadırlar⁷⁹.

⁷⁷ SAVAŞAN, s. 32.

⁷⁸ DİZMAN, s. 2-3; ÖZCAN, s. 159.

⁷⁹ GÜÇER/KARACA/DİNÇER, s. 27.

E. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Sığınma Hakkının Korunması

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamında faaliyet göstermekte olan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, verdiği bağlayıcı nitelikli kararlarla, bireyleri uluslararası alanda devletlerin faaliyetlerine karşı koruyan bir mekanizmaya sahiptir. AİHS kişi bakımından çok geniş bir alanda uygulanmakla birlikte, mülteciler, uyruksuzlar ve hatta kaçak suçlular dahi bu sözleşmenin kapsamına girmektedir. Bu sayede bu kişiler, AİHM aracılığıyla yoksun oldukları hukuksal korumadan yararlanma imkânına sahip olurlar⁸⁰.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, sözleşmeye taraf devletlerin, uluslararası hukukun gereği olarak ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi de dâhil uluslararası sözleşme yükümlülüklerine uygun olarak, yabancıların ülkeye girmesi, burada ikamet etmesi ve sınır dışı edilmeleri konularında denetleme yetkilerine sahip olduklarını kabul etmektedir⁸¹. Sözleşme, yaşam hakkını, işkence yasağını, kölelik yasağını ve geçmişe yönelik cezalandırma yasağını mutlak nitelikte düzenlemiştir. Bu hak ve yasaklardan uygulamada en çok uygulananları, yaşam hakkı ile işkence yasağı olmakla birlikte, bu mutlak koruma alanlarına mülteciler ve sığınmacılar da girmektedir⁸².

Sığınma hakkı, ne Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde, ne de ek Protokollerde düzenlenmiştir. Ancak, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, sözleşmeye taraf devletlerin yabancıları sınır dışı etme haklarını kullanırken, sığınmacının fiilinden bağımsız olarak işkence veya gayri insani ya da küçültücü muameleyi veya cezalandırmayı yasaklayan Avrupa İnsan Hakları Sözleşme'nin 3. maddesini⁸³ göz önünde

⁸⁰ **KORKUT**, s. 24.

⁸¹ **Abdolkhani and Karimnia v. Turkey**, Application No: 30471/08, 2009, par. 72, [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?{"appno":\["30471/08"\],"itemid":\["001-94127"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?{), Erişim Tarihi, 25.3.2014.

⁸² **KORKUT**, s. 24.

⁸³ **Madde 3**, "Hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz."

bulundurması gerektiğini kabul etmiştir⁸⁴. Başka bir deyişle, bir sığınmacının sınır dışı edilmesi halinde, kişinin 3. maddeye aykırı bir muameleyle karşılaşacağına dair esaslı nedenler varsa, taraf devletin bu sığınmacıyı o ülkeye sınır dışı etmeme yükümlülüğü vardır⁸⁵. Aksi halde, taraf devletin sorumluluğu doğacaktır. AİHM'e göre, burada sorumluluk başka bir devletin eylemlerinden doğmamaktadır; sorumluluğun dayanağı taraf devletlerin bireyleri kötü muamele ve yaşam tehlikesi risklerine karşı koruma yükümlülüğünü yerine getirmeme olarak kabul edilmektedir⁸⁶.

AİHM'e göre, taraf devletin sorumluluğunun doğabilmesi için, mülteci ya da sığınmacı konumundaki kişinin, geldiği ülkeye sınır dışı edilmesi halinde 3. maddeye aykırı düşecek bir muameleyle maruz kalma riskiyle karşılaşabileceğine dair ciddi ve belirgin gerekçeler olduğunu düşündürecek bir durum söz konusu olmalıdır. Üçüncü maddeye aykırı olacak kötü muamelenin seviyesi, asgari ciddiyet eşliğine erişmelidir. Bu asgari seviye, izafi bir kavram olup davayla ilgili verilerin tamamına, özellikle de muamelenin veya cezanın nitelik ve içeriğine, icra tarzına, süresine, bıraktığı fiziksel ve ruhsal etkilere bağlı olarak değerlendirilir⁸⁷.

Bir kişinin, üçüncü bir ülkeye ya da geldiği ülkeye geri gönderilmesi halinde 3. madde kapsamında yasaklanan bir muameleyle karşı karşıya kalacağına ilişkin iddiasının, esaslı bir şekilde araştırılması gerekmektedir. İltica başvurusundaki zaman limitinin kısa olması gibi otomatik ve mekanik hükümlerin uygulanması, 3. maddede korunan temel değerle bağlantılı olarak değerlendirilmelidir⁸⁸.

⁸⁴ **Salah v. The Netherlands**, Application No: 8196/02, 2006, par. 135, [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx#{"full text":\["salah"\],"itemid":\["001-76256"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx#{), Erişim Tarihi: 27.3.2014

⁸⁵ **Abdolkhani and Karimnia v. Turkey**, par. 72.

⁸⁶ **KORKUT**, s. 30.

⁸⁷ **Mostafa Ve Diğerleri - Türkiye Davası**, Başvuru No: 16348/05, 2008, par.24-26, http://www.yargitay.gov.tr/aihm/upload/16348_05.pdf, Erişim Tarihi: 28.3.2014.

⁸⁸ **REİDY Aisling**, İşkencenin Yasaklanması Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 3. Maddesi'nin Uygulanmasına İlişkin Kılavuz, Avrupa Konseyi 2002, s. 49.

IV- SONUÇ

Temel bir insan hakkı niteliğinde olan sığınma hakkının, temel uluslararası belgelerde bir tanımının yapılmamış olması, uluslararası toplum açısından büyük bir eksikliklerdir. Sığınma hakkının tanımının yapılmamış olması, bu hakkın ikincil bir hak olarak algılanmasına neden olmaktadır. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde, kişilerin sığınma arama ve sığınmadan yararlanma hakkına sahip olduğunun belirtilmiş olması, bu hakkın içeriğinin ve kapsamının belirlenmesi bakımından yeterli değildir. Ayrıca, bu bildirinin bağlayıcılığının olmaması, bu yetersizliği bir kez daha göstermektedir. Yine de, insan haklarına ilişkin pek çok uluslararası anlaşmanın temelini oluşturan bu bildiriye, her bireyin sığınma arama hakkına sahip olduğunun belirtilmiş olması, mülteci hukuku bakımından önemli bir gelişme sayılmaktadır. Keza, 1951 Mülteci Sözleşmesi'nin başlangıç yazısında, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ne atıf yapılmış olması, bu bildirinin sığınma hakkı bakımından önemini göstermektedir.

1951 Sözleşmesi'nin en büyük sorunlarından birisi olan mülteci tanımındaki yer ve zaman bakımından kısıtlamaların bulunması, daha sonra 1967 Protokolü ile giderilmiş olsa da, diğer önemli bir sorun olan ve mülteci kavramının kapsamını daraltan "zulüm görme korkusu" şartı, varlığını hala sürdürmektedir. Bu durum, doğal afetler ya da savaşlar nedeniyle ülkelerin terk eden insanların mülteci kapsamının dışında kalmasına yol açmaktadır. Hâlbuki, savaş ve doğal afet durumlarında da, insanlarda bir korku oluşmakta, fakat bu korku zulüm korkusu altında gerçekleşmediği için, Sözleşme'nin kapsamında sokulmamaktadır. Bu yüzden uluslararası toplumun üzerinde ortak anlaşma sağladığı, kapsamlı bir mülteci tanımının yapılması bir şart halinde gelmiştir.

Dünya üzerinde yaşanan iç savaşlar ve etnik çatışmaların artması, yerinden edilen insan sayısının milyonlara ulaşmasına neden olmuştur. Bu durum, mülteci konumuna düşen bu insanlara yardım etmek ve onların haklarını korumak amacıyla kurulan Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği'nin üzerinde büyük bir yük oluşturmuştur. Kendine ait bir geliri olmayan ve Birleşmiş Milletlere üye devletler tarafından yapılan yardımlarla bu görevlerini yerine getirmeye çalışan Komiserlik, çoğu zaman yetersiz kalmaktadır. Ayrıca, dışarıdan gelecek yardımlara bağımlı olan bu kuruluş, bazen güçlü devletlerin çıkarları doğrultusunda politikalarını düzenlemek zorunda kalmaktadır. Bu yüzden BMMYK'nın,

bireysel anlamda devletlerin çıkarlarından bağımsız olarak çalışmasını sağlayabilmek için, uluslararası toplumun ortak bir gelir sisteminin oluşturulması ve bunun BMMYK'nın kullanımına sunulması gerekmektedir. Bu sistemin oluşturulmasının önündeki en büyük engel, şüphesiz ki devletlerin kendi çıkarlarından bağımsız olarak, herhangi bir ekonomik yardım yapmak istememeleridir.

Son olarak, dünya toplumunda bütün devletler, ihtiyaç halindeki mültecilerin bakımlarını eşit bir şekilde paylaşmalıdırlar. Bu amaçla, her bir devletin kendi gücü oranında katkı sağladığı ve koruma ihtiyacı duyanların bakım maliyetine maruz kalan her bir devletin, tazminat bedeli aldığı küresel bir fon oluşturmak uygun olabilir. Ayrıca, bazı devletler, sınırlarında diğer devletlere oranla daha fazla sığınma arayan kişiyle karşı karşıya kaldığından dolayı, mülteci yükünün paylaşıldığı küresel bir sistem oluşturulmalı ve uygulanmalıdır⁸⁹.

KAYNAKLAR

ABOU-EL-WAFA Ahmed, The Right To Asylum Between Islamic Shari'ah And International Refugee Law, Riyad 2009.

ACER Yücel/KAYA İbrahim, Uluslararası Hukuk, Ankara 2013.

AKBATUR Fahrünnisa, “Çocuk Hakları Sözleşmesi Işığında Mültecilik Ve Çocuklar, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Cilt: 16, S: 1-2, 1996, s. 1-17.

ATA Funda Keskin, Avrupa Birliği Ve İnsan Hakları, Ankara 2013.

BARKIN Ersan, “1951 Tarihli Mülteciliğin Önlenmesi Sözleşmesi”, Ankara Barosu Dergisi, Sayı: 2014/1, s. 331-360.

BOED Roman, “The State Of The Right Of Asylum In International Law”, Duke Journal Of Comparative & International Law, Vol: 5, (1994-1995), s. 1-34.

BOZKURT Enver/ KÜTÜKÇÜ Mehmet Akif/ POYRAZ Yasin, Devletler Hukuku, 7. Baskı, Ankara 2012.

⁸⁹ **BOED**, s. 32-33.

CANPOLAT Hasan, “Sayın Hasan Canpolat’ın Açılış Notları”, İltica, Uluslararası Göç Ve Vatansızlık: Kuram, Gözlem Ve Politika, (Editör: Özlen Çelebi, Saime Özçürümez, Şirin Türkay).

DİZMAN Ali Osman, “Geçici Koruma Politikası ve Türkiye’ye Sığınan Suriyeliler”, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Değerlendirme Notu, Ağustos 2012.

DOĞAN İlyas, Devletler Hukuku, Ankara 2008.

EROĞLU Ender Canan/TAŞKIRAN Ruken, “Sığınma Hakkı Ve Mültecilerin Durumu”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı:1, Ankara 2002.

FRİBERGH, Erik/KJAERUM, Morten, Handbook On European Law Relating To Asylum, Borders And Immigration, Luxemburg 2013.

GÜÇER Mehmet/KARACA Sema/DİNÇER, Osman Bahadır, Sınırlar Arasında Yaşam Savaşı Suriyeli Mülteciler Alan Çalışması, Ankara 2013.

HARVEY Colin, “Is Humanity Enough? Refugees, Asylum Seekers And The Rights Regime”, Contemporary Issues In Refugee Law, (Edited by: Satvinder Singh Juss, Colin Harvey), s. 68-91.

HATHAWAY James C., “Refugees and Asylum”, Foundation Of International Migration Law, (Edited By: Brian Opeskin, Richard Perruchoud, Jillyanne Redpath-Cross), New York 2012, s. 177-204.

İltica ve Göç Mevzuatı, Ankara 2005.

JASTRAM Kate / ACHIRON Marilyn, Refugee Protection: A Guide To International Refugee Law, 2001.

KORKUT Levent, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarının Devletlerin Sığınmacıları Sınırdışı Etme Egemen Yetkisine Etkisi: Türkiye Örneği”, Ankara Barosu Dergisi, Yıl: 66, Sayı: 4, Güz 2008, s. 20-35.

ÖZCAN Mehmet, Avrupa Birliği Sığınma Hukuku: Ortak Bir Sığınma Hukukunun Ortaya Çıkışı, Ankara 2005.

ÖZKAN Işıl, “A.İ.H.M. ve Avrupa Birliği Adalet Divan Kararlar Işığında Avrupa Birliği’nin Göç ve Sığınma Politikası”, Ankara Barosu Dergisi, Yıl: 69, Sayı: 2011/1, s. 163-186.

PAZARCI Hüseyin, Uluslararası Hukuk Dersleri, 2. Kitap, 8. Bası, Ankara 2005.

REİDY Aisling, İşkencenin Yasaklanması Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 3. Maddesi'nin Uygulanmasına İlişkin Kılavuz, Avrupa Konseyi 2002.

SAVAŞAN Zerrin, "AB'de Sığınma Hakkı: Ortak Sığınma Sistemi Oluşturma Amacı ve Devam Eden Kısıtlamalar", İnsan Hakları Yıllığı, Cilt: 27, 2009, s. 13-34.

ULUSOY Orçun/SARIKAYA Berivan, 5 N Ve 1 Mülteci Basın Mensupları İçin El Kitabı, İzmir 2011.

UZUN Elif, "Uluslararası Mülteci Hukuku", Uluslararası Hukuk II, (Editör: Ayşe Nur Tütüncü, Elif Uzun), Eskişehir 2013, s. 116-141.

WOUTERS Kees, International Legal Standarts For The Protection From Refoulement, Oxford 2009.

İNTERNET KAYNAKLARI

"Fact Sheet No.20, Human Rights and Refugees", <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet20en.pdf>, Erişim Tarihi: 18.3.2014.

Abdolkhani and Karimnia v. Turkey, Application No: 30471/08, 2009, par. 72. [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx#{ "appno":\["30471/08"\], "itemid":\["001-94127"\] }](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx#{), Erişim Tarihi, 25.3.2014.

DEMİRLER Derya, "Ülke İçinde Yerinden Edilme ile İlgili Uluslararası Hukuk Üzerine Bir Değerlendirme", <http://eski.bgst.org/keab/dd20070729.asp>, Erişim Tarihi: 16.3.2014.

<http://sorular.rightsagenda.org/Uploads/MULTECI%20MEV/1984%20CARTAGENA%20M%C3%9CLTEC%C4%B0LER%20B%C4%B0LD%C4%B0R%C4%B0S%C4%B0.pdf>, Erişim Tarihi: 12.3.2014.

<http://www.mess.org.tr/ab/absol/Amsterdam%20Antlasmasi.pdf>, Erişim Tarihi: 25.3.2014.

<http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/179-199.pdf>, Erişim Tarihi: 12.3.2014.

http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/2.1_m%C3%BCIteciler.pdf,
Erişim Tarihi: 12.3.2014.

KILIÇ Taner, “Bir İnsan Hakkı Olarak Sığınma Hakkı”,
http://www.multeci.net/index.php?option=com_content&view=article&id=59:br-nsan-hakki-olarak-iltica-&catid=35:goc-ve-multecilik&Itemid=14, Erişim Tarihi: 15.3.2014.

KINIK Kerem, “Göç, Sürgün ve İltica”, Hayat Sağlık Dergisi,
<http://hayatsaglik.org/anasayfa/wp-content/uploads/G%C3%B6%C3%A7-S%C3%BCrg%C3%BCn-ve-%C4%B0ltica.pdf>, Erişim Tarihi: 14.3.2014.

Mostafa Ve Diğerleri - Türkiye Davası, Başvuru No: 16348/05, 2008, par.24-26, http://www.yargitay.gov.tr/aihm/upload/16348_05.pdf, Erişim Tarihi: 28.3.2014.

Salah v. The Netherlands, Application No: 8196/02, 2006, par. 135, [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx#{\"fulltext\":\[\"salah\"\],\"itemid\":\[\"001-76256\"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx#{\), Erişim Tarihi: 27.3.2014.

UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), Note on Temporary Protection in a Broader Context, 1 Ocak 1994, <http://www.refworld.org/docid/3ae6b32514.html>, Erişim Tarihi: 27.5.2014